

עמדות כלפי הגירה

והרקע להן:

ממצאים ראשוניים מסבב 7 של
הסקר האירופי החברתי (ESS)

גיליון

סדרת TOPLINE

של הסקר האירופי
החברתי (ESS)

גישה לנתונים ולתיעוד של הסקר האירופי החברתי

EduNet, פותח לצורך שימוש בהשכלה הגבוהה. הוא מספק דוגמאות ותרגילים מעשיים שתוכנו כדי ללוות את המשתמשים בתהליך המחקר, משלב הבעיה התאורטית לשלב פענוח התוצאות הסטטיסטיות. עשרה נושאים זמינים כעת בשימוש בנתונים מה-ESS.

NESSTAR

חבילת ניתוח הנתונים המקוונת של ה-ESS עושה שימוש ב-NESSTAR – כלי לניתוח נתונים מקוון. תיעוד התומך ב-NESSTAR זמין בשירותי הנתונים של מדעי החברה הנורווגיים (www.nesstar.com).

הקונסורציום לתשתית מחקר של הסקר האירופי החברתי (ESS ERIC) מאפשר גישה חופשית לכל הנתונים והתיעוד שלו. ניתן לעיין ולהוריד נתונים אלה בכתובת www.europeansocialsurvey.org.

יחזות מיוחדות פותחו כדי לעודד גישה ושימוש במערך הנתונים ההולך וגדל הכוללת את EduNet ו-NESSTAR ולשניהם ישנה גישה דרך אתר ה-ESS.

EduNet

כלי הלימוד האלקטרוני (e-learning) של ה-ESS

ב-2014 בשימוש באותם מדדים. המודול ב-2014 כוללת גם כמה רעיונות חדשים כולל שאלות מפורטות לגבי קבוצות מהגרים מסוימות.

אני בטוח שמודולה זו תמשוך תשומת לב רבה גם בקרב קהילת המחקר וגם מחוצה לה. אני מצפה לראות את כל המאמרים, הפרקים, הפרונטציות והכיסוי העיתונאי הרב שינבעו מעבודה עדכנית זו וכן הדיון הציבורי שצפוי שיתעורר בעקבותיהם.

רורי פיצג'רלד

מנהל ESS ERIC

אוניברסיטת סיטי לונדון (בריטניה)

הסקר האירופי החברתי משמש כטלסקופ עבור מדעי החברה, ומאפשר להם להאיר את העמדות של תושבי אירופה. איסוף הנתונים הבינלאומי הקפדני של ה-ESS, והניתוח המפורט של נתונים אלה בידי חוקרים אקדמאים, מבליטים גם את ההבדלים וגם את הדמיון בין מדינות אירופה, ומספקים הקשר לממצאים של כל מדינה בנפרד.

הגיליון השביעי בסדרת הממצאים הראשוניים של ה-ESS שופך אור על אחד הנושאים הנחקרים ביותר: עמדות כלפי הגירה. בהתבסס על מבנה המודולה על הגירה מסבב 1 של הסקר האירופי החברתי, מערך שאלות חוחר זה מאפשר השוואות ישירות בין 2002

צוות עיצוב השאלון (QDT) שפיתחו את המודולה על 'עמדות כלפי הגירה והרקע להן' כלל את:

אלדד דוידוב, פרופסור לסוציולוגיה, אוניברסיטת ציריך, שוויץ;
רוברט פורד, פרופסור למדעי המדינה, אוניברסיטת מנצ'סטר, בריטניה;
אווה גרין, מרצה בכירה במחלקה לפסיכולוגיה חברתית, אוניברסיטת לואן, שוויץ;
אליס ראמוס, עמיתת מחקר המכון למדעי החברה, אוניברסיטת ליסבון, פורטוגל;
פיטר שמידט, פרופסור למדעי המדינה, אוניברסיטת יוסטוס-ליביג, גיסן, גרמניה.

כמו כן, חברי צוות הליבה המדעי של ה-ESS הבאים תרמו לעיצוב המודולה: שרה בט, בריטה דורר, רורי פיצג'רלד, איווט פרסטאז', סאלי וידופ, ליזי וינסטון ודיאנה זאבאלה-רוחס.

עמדות כלפי הגירה והרקע להן: ממצאים ראשוניים מסבב 7 של הסקר האירופי החברתי (ESS)

ימימיוחדה. ורה שתר יינדקס. תאפשכס בשלים

מבוא

בגליון זה אנו מביאים ממצאים ראשוניים על חלק משאלות אלה, ובפרט: על רמות התמיכה או חוסר התמיכה הכלליות בהגירה; על ההבדלים בין מדינות אירופיות שונות בעמדותיהם כלפי הגירה; על המידה שבה ציבורים אירופיים מבחינים בין סוגים שונים של מהגרים; על העלות והתועלת הנתפסים של ההגירה, ועל מידת הקיטוב בתוך מדינות אירופיות. יצוין כי עבודת השדה עבור מודולה זו התבצעה במידה רבה לפני משבר הפליטים האחרון שהוחמר עקב הסכסוך בסוריה. בזמן שבו עוצבה המודולה, הגעתם של פליטים חדשים היתה ברמה נמוכה למדי ולכן הוחלט לכלול רק פריט אחד בנושא זה במודולה. משתי הסיבות האלה, אין אנו מכסים עמדות כלפי פליטים בדוח זה.

נתוני סבב 7 של ה-ESS זמינים עבור 21 מדינות: אוסטריה, בלגיה, הרפובליקה הצ'כית, דנמרק, אסטוניה, פינלנד, צרפת, גרמניה, הונגריה, אירלנד, ישראל, ליטא, הולנד, נורווגיה, פולין, פורטוגל, סלובניה, ספרד, שבדיה, שווייץ, ובריטניה. כמעט כל המדינות האלה (למעט אסטוניה וליטא) השתתפו בסבב 1 של ה-ESS.ⁱ נערכו יותר מ-40,000 ראיונות פנים אל פנים ברחבי 21 המדינות עם תרגום השאלון ועבודת שדה שנערכו על פי הנחיות קפדניות של צוות הליבה המדעי של ה-ESS.ⁱⁱ

הגירה ממשיכה להיות אחד הנושאים הפוליטיים החשובים באירופה. עבור מצביעים במדינות רבות ההגירה היא אחד האתגרים הדחופים ביותר העומדים בפני מדינתם, ומפלגות 'ימניות קיצוניות' המתנגדות להגירה ממשיכות לזכות בתמיכה במדינות רבות. עם שיעור גבוה של הגירת עבודה למדינות מערב אירופיות רבות, ולחץ מתמשך לקלוט פליטים ומחפשי מקלט מאיזורי מלחמה מסביב לעולם, נושא זה לא צפוי לאבד מחשיבותו בעתיד הנראה לעין.

על מנת להבין טוב יותר את הנושאים האלה, סבב 7 (2014) של הסקר האירופי החברתי (ESS) כלל מודולה של שאלות שמטרתן לבחון היבטים שונים של דעת הקהל כלפי הגירה. ה-ESS הינה תכנית המחקר הבינלאומית המוערכת ביותר בעולם, העורכת מחקרים מציגים קפדניים ברמה המקצועית והמתודולוגית הגבוהה ביותר ברחבי אירופה. לפיכך, מודולה זו מספקת נתונים מהימנים ביותר לגבי תמיכה או התנגדות להגירה במדינות השונות. שאלות רבות שנשאלו בסבב האחרון הינן שאלות חזרות שנשאלו לפני יותר מעשור בסבב הראשון של ה-ESS (2002). המשמעות של זה היא שאנו יכולים להשתמש ב-ESS כדי לעקוב אחר מגמות שינוי העמדות לאורך זמן, ולהשוות את ההתפתחויות במדינות אירופיות שונות.ⁱⁱⁱ

מודולת השאלות שנשאלה בסבב האחרון של ה-ESS מתייחסת למחלוקות חשובות לגבי מקור התפיסות והעמדות של הציבור כלפי הגירה. בנוסף לתיעוד רמות כלליות של תמיכה או התנגדות, מודולה זו מאפשרת לנו לחקור עמדות לגבי סוגים שונים של מהגרים, את הקריטריונים לקבלה או דחייה של סוגים שונים של מהגרים, את מידת המגע עם חברי קהילות מהגרים, את העלות והתועלת הנתפסים של ההגירה והמניעים העיקריים של עמדות אלה.

רמות תמיכה בהגירה

ראשית נתחיל עם מדד מסכם שמאפשר לנו לקבל תמונה כללית של רמות התמיכה בהגירה וכיצד 21 המדינות נבדלות זו מזו במובן זה. אנו מציגים את התשובות לשאלה:

האם [שם המדינה] הפכה מקום טוב יותר או רע יותר לחיות בו על ידי האנשים שבאים מארצות אחרות לחיות כאן?

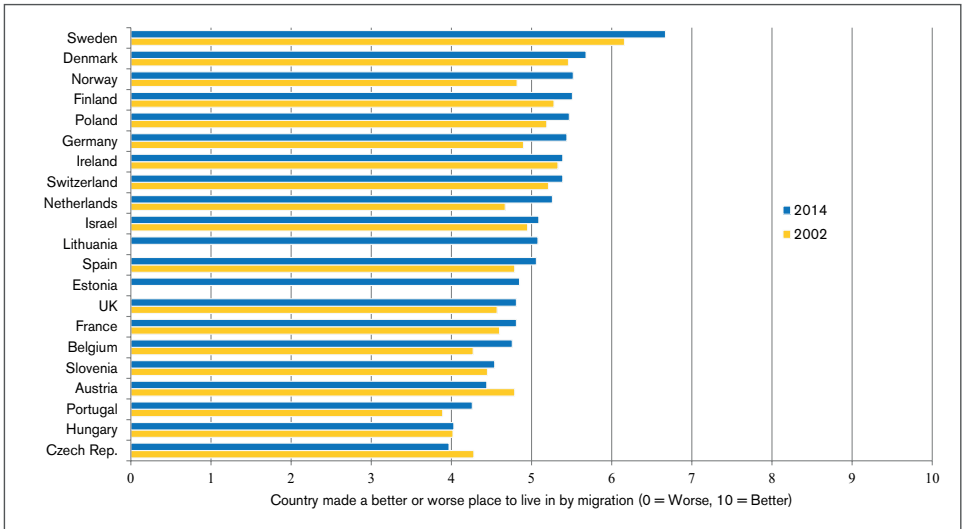
המשיבים בחרו את תשובתם מסולם מ-0 עד 10 כאשר 0 מציין "מקום רע יותר לחיות בו" ו-10 מציין "מקום טוב יותר לחיות בו". שאלה זו נשאלה בצורה זהה גם בסבב 1 וגם בסבב האחרון של ה-ESS, מה שמאפשר לנו לעקוב אחרי שינויים לאורך זמן בתמיכה בהגירה.^{iv} לנוכח העלייה בהגירה ברבות ממדינות אלה מאז 2002, והתעצמות הדיון הפוליטי בהגירה, ציפינו למצוא שהעמדות

יהפכו שליליות יותר אולם זה לא מה שמצאנו. כפי שניתן לראות בתרשים 1, באופן כללי, ציבורים אירופים הפכו מעט יותר חיוביים, לא שליליים, לגבי השפעות ההגירה על החברות שלהם.^v ב-2002 מאזן העמדות היה מעט שלילי: ל-13 מדינות היתה תוצאה ממוצעת של פחות מ-5 (נקודת האמצע של הסולם).

לעומת זאת ב-2014 ארבע ממדינות אלה עברו לאיזור החיובי עם תוצאות ממוצעות מעט מעל 5, בעוד רק בשתי מדינות – אוסטריה והרפובליקה הצ'כית – ירדה התמיכה בהגירה.

ברוב המדינות השינויים באופן כללי היו קטנים למדי ובחלק מהמקרים לא הגיעו לכדי מובהקות סטטיסטית.^{vi} אם כן הממצא הראשי הינו של יציבות ולא של שינוי בעמדות הכוללות כלפי הגירה.

תרשים 1. הערכה האם המדינה הפכה מקום טוב או רע יותר לחיות בו כתוצאה מהגירה ב-2002 וב-2014 (גרוע ביותר, 10 = טוב ביותר)

מקור: הסקר האירופי החברתי סבב 1, 2002 וסבב 7, 2014. ניתוח נתונים נעשה על כלל מדגם משיבי ה-ESS במדינות המשתתפות. נעשה שימוש במשקולות מדגם לצורך הניתוח ברמת המדינה. התוצאות אינן כוללות "לא יודע" או סירוב להשיב.

סוגי מהגרים מועדפים

ישנם ייחוסים רבים במדינות מערביות רבות לא רק על רמות ההגירה אלא גם על סוגי המהגרים שבאים. סוגיה השנויה במחלוקת במיוחד היא האם יש להגביל את מספר המהגרים בעלי השכלה נמוכה ממדינות לא אירופיות, או האם יש להגביל מהגרים עם מסורות תרבותיות מסוימות – כגון מוסלמים – בטענה שיש פחות סיכוי שהם יסתגלו לערכים מערביים.

מספר שאלות נשאלו גם בסבב 1 וגם בסבב 7 לגבי השקפותיהם של המשיבים על האם יש לאפשר לאנשים ממדינות שונות או רקעים שונים לבוא ולחיות במדינה של המשיבים.

בסבב 1 של ה-ESS שאלות אלה הבחינו בין מהגרים ממדינות אירופיות עניות יותר לבין מדינות לא אירופיות וכן בין בני אותו גזע או קבוצה אתנית כמו רוב האוכלוסיה או מקבוצה אחרת. בסבב 7, נוספו לקטגוריות אלה שלוש שאלות נוספות המבחינות בין העמדות כלפי יהודים, מוסלמים וצוענים/רומה/סינטי.

עבור כל קבוצת מהגרים עליה נשאלו, המשיבים ציינו האם הם היו 'מאפשרים לרבים לבוא ולחיות פה', 'מאפשרים לחלק', 'מאפשרים למעטים' או 'לא מאפשרים כלל'.

בתרשים 2 ניתן לראות שישנה היררכיה ברורה לגבי סוג המהגר המועדף. המועדפים ביותר הם מהגרים מאותו הגזע או הקבוצה האתנית כרוב האוכלוסיה המקומית. יהודים רצויים הרבה יותר מאשר מוסלמים, אשר בעצמם יותר רצויים מקבוצת הרומה (צוענים). היררכיה זו של סוגי מהגרים מועדפים נמצאה בכל 21 המדינות, אולם במדינות מסוימות – כגון ישראל והונגריה – היתה אבחנה חדה יותר בין סוגים שונים של מהגרים, בעוד במדינות אחרות – כגון שבדיה ובריטניה – היתה פחות אבחנה.

כמו כן נמצאה יציבות ניכרת לאורך זמן בעמדות היחסיות של המדינות השונות: גם ב-2002 וגם ב-2014 קבוצת מדינות דומה היתה החיובית ביותר – שבדיה, דנמרק ופינלנד – ובשתי השנים קבוצת מדינות דומה היתה השלילית ביותר – הרפובליקה הצ'כית, הונגריה ופורטוגל. וכן, בשתי השנים למספר מדינות היו עמדות ביניים – גרמניה, הולנד, ספרד, צרפת ובריטניה גם היו דומות בשתי השנים בהיותם יחסית שליליים.

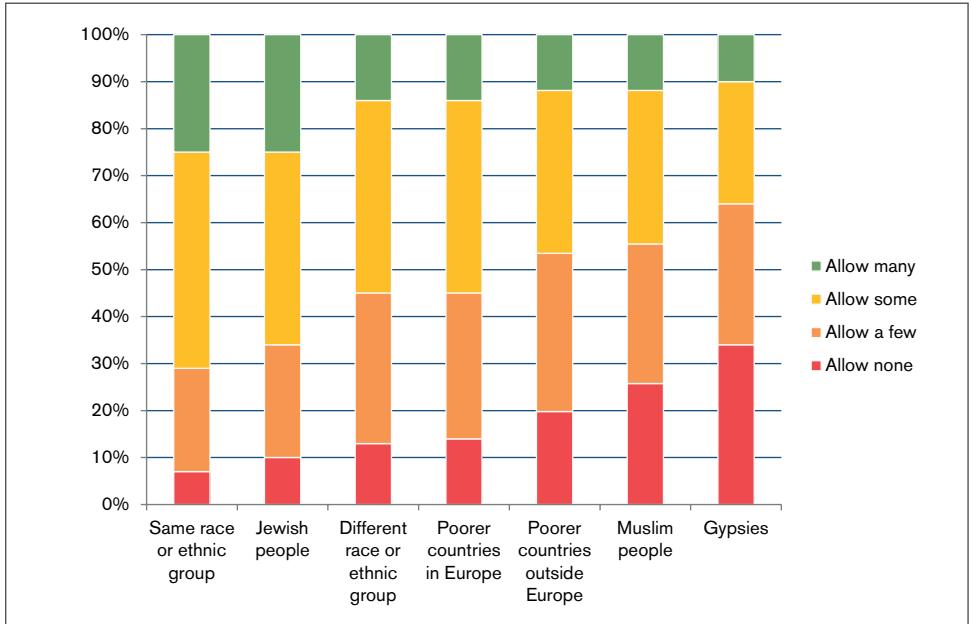
חוקרים קודמים גם זיהו דפוס זה שבו המדינות הנורדיות נטו להיות חיוביות יותר כלפי הגירה בעוד מדינות מזרח אירופה היו יותר שליליות.ⁱⁱⁱ אולם ישנם כמה יוצאים מן הכלל – פולין, למשל, היא מדינה מזרח אירופית שנמצאה חיובית יחסית כלפי הגירה.

היציבות בעמדות כלפי הגירה מפתיעה למדי. יתכן מאוד שכוחות מנוגדים היו בפעולה. מצד אחד, יתכן שזרם המהגרים הגביר את התחרות בשוק העבודה ובדיוור, מה שהוביל לעמדות שליליות יותר. מצד שני, העליה בגודל אוכלוסית המהגרים, משמעה שככל הנראה לאנשים היה מגע רב יותר עם מהגרים וילדיהם. מחקרים קודמים מצאו שלמגע ישנה נטייה לקדם עמדות חיוביות יותר.^{iv}

יתכן שהיציבות הכללית שניתן לראות בתרשים 1 מסתירה מספר מגמות מנוגדות. לדוגמה, בעוד הממוצע הכללי השתנה מעט, יתכן שציבורים אירופים הפכו יותר מקוטבים במהלך הזמן – יתכן שחלק (אולי אלה הנמצאים במצב כלכלי בטוח יותר) הפכו לבעלי דעה חיובית יותר, בעוד שאחרים (אולי אלה הנמצאים במצב פגיע יותר) הפכו לבעלי דעה שלילית יותר.

אפשרות נוספת היא שהעמדות כלפי סוגי מהגרים מסוימים הפכו שליליות יותר בעוד שכלפי סוגים אחרים יתכן שהפכו חיוביות יותר נבחן את נושאים אלה בחלק הבא.

תרשים 2: עמדות כלפי סוגים שונים של מהגרים ב-2014

מקור: הסקר האירופי החברתי סבב 7, 2014 (כל המדינות המשתתפות). ניתוח נתונים נעשה על כלל מדגם משיבי ה-ESS בכל המדינות המשתתפות. נעשה שימוש במשקולות מדגם ומשקולות אוכלוסייה. התוצאות אינן כוללות "לא יודע" או סירוב להשיב.

לגבי השאלה האם המהגרים הופכים את המדינה למקום טוב יותר או גרוע יותר לחיות בו, מצאנו שינויים קטנים מאוד בין 2002 ל-2014. אולם שינויים אלה לא היו אחידים כלל.

היה שינוי חיובי קל לגבי המוכנות לאפשר הגירה של בני אותו גזע או אותה קבוצה אתנית (כפי שניתן להבחין באורכם הגדול של הקטע הירוק והצהוב בתרשים 3).

באופן כללי היה שינוי קטן בעמדות כלפי מהגרים ממדינות אירופיות עניות יותר. נמצא שינוי שלילי ניכר כלפי מהגרים ממדינות עניות יותר מחוץ לאירופה. לפיכך, ניתן למצוא אבחנה בעמדות של הקהילות האירופיות כלפי מהגרים. היציבות הכללית מסתירה מגמות סותרות ספציפיות.

התשובות לגבי מוסלמים דומות מאוד לאלה לגבי אנשים הבאים ממדינות עניות מחוץ לאירופה. סיבה אחת אפשרית לכך היא שבמדינות רבות מהגרים מוסלמים אכן מגיעים ממדינות עניות יותר מחוץ לאירופה (מתורכיה, פקיסטן וסומליה לדוגמה).

בחינה של ארבעת הפריטים לגביהם נשאלו המשיבים גם בסבב 1 של ה-ESS וגם בסבב 7 של ה-ESS מגלה שההיררכיה של המהגרים המועדפים היתה דומה מאוד בשני המקרים.

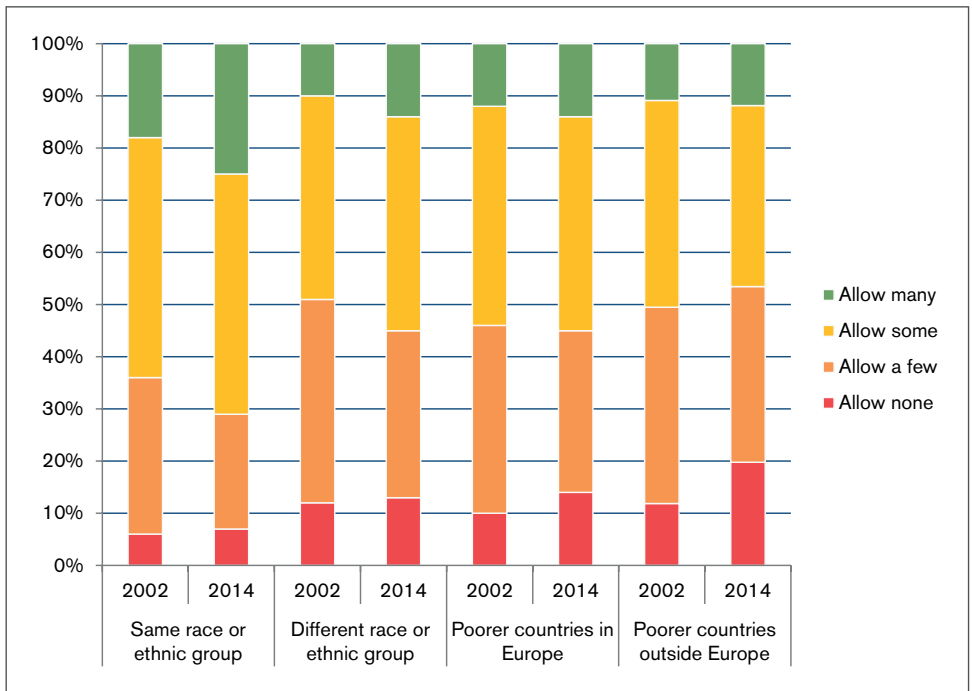
בתרשים 3 ניתן לראות שהתמיכה הרבה ביותר היתה למהגרים מאותה קבוצה אתנית כמו הרוב, והתמיכה הקטנה ביותר היתה למהגרים ממדינות עניות יותר מחוץ לאירופה.

העליה בקיטוב לא היתה שווה בקרב כל המדינות. היא היתה ניכרת במדינות רבות במערב אירופה שחוו עליה גדולה בהגירה, כגון אוסטריה, פינלנד, ספרד, שבדיה ובריטניה, אך נצפתה גם בכמה מדינות במזרח אירופה כגון הונגריה, פולין וסלובניה.

כמו כן, נמצא שלגבי כל ארבעת סוגי המהגרים, העמדות הוקצנו בין 2002 ל-2014. זה מפתיע במיוחד כשמדובר בעמדות כלפי מהגרים ממדינות עניות יותר מחוץ לאירופה: שיעור הקהילות האירופיות שחשבו שאין לאפשר כלל למהגרים אלה לבוא גדל מ-11% ל-20%.

בה בעת, נמצאה עליה (אמנם קטנה) בשיעור אלה שחשבו שיש לאפשר למהגרים רבים כאלה להיכנס (11% ל-12%). במילים אחרות, האוכלוסיה האירופית נהיית יותר חלוקה.

תרשים 3: עמדות כלפי סוגים שונים של מהגרים ב-2002 וב-2014

מקור: הסקר האירופי החברתי סבב 7, 2014 (כל המדינות המשתתפות) 2002, 1, 7, 2014 בכל המדינות המשתתפות.

ניתוח נתונים נעשה על כלל מדגם משיבי ה-ESS בכל המדינות המשתתפות. נעשה שימוש במשקולות מדגם ומשקולות אוכלוסייה. התוצאות אינן כוללות "לא יודע" או סירוב להשיב.

העלות והתועלת של ההגירה

האם היית אומר שחיי התרבות ב[מדינה] בדרך כלל נעשים דלים יותר או עשירים יותר על ידי האנשים שבאים מארצות אחרות לחיות כאן?

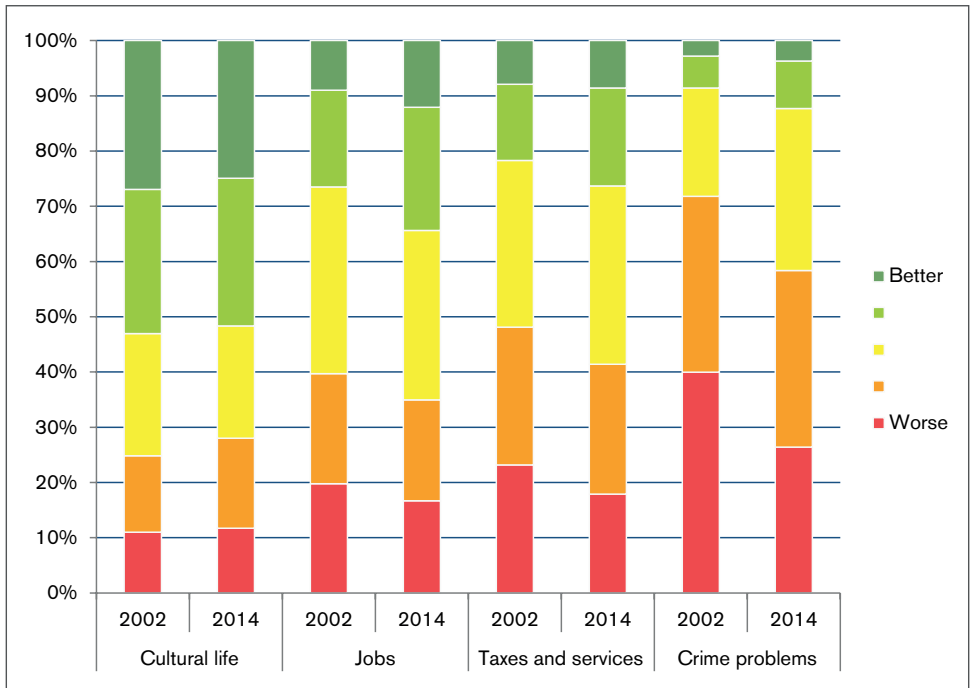
ישנם חילוקי דעות רבים לגבי העלות והתועלת של ההגירה, למשל חילוקי דעות לגבי התחרות על מקומות עבודה, לחץ על שירותים, או חששות לגבי דילול התרבויות הלאומיות. לפיכך, שאלנו מספר שאלות על התפיסות של אנשים לגבי השפעות ההגירה. הצגנו למשיבים את ארבע השאלות הבאות:

האם מצב הפשיעה ב[מדינה] החמיר או השתפר בגלל אנשים ממדינות אחרות שמגיעים לחיות כאן?

האם היית אומר שאנשים הבאים לחיות כאן, בדרך כלל תופסים מקומות עבודה של עובדים ב[מדינה], או בדרך כלל עוזרים ליצור מקומות עבודה חדשים?

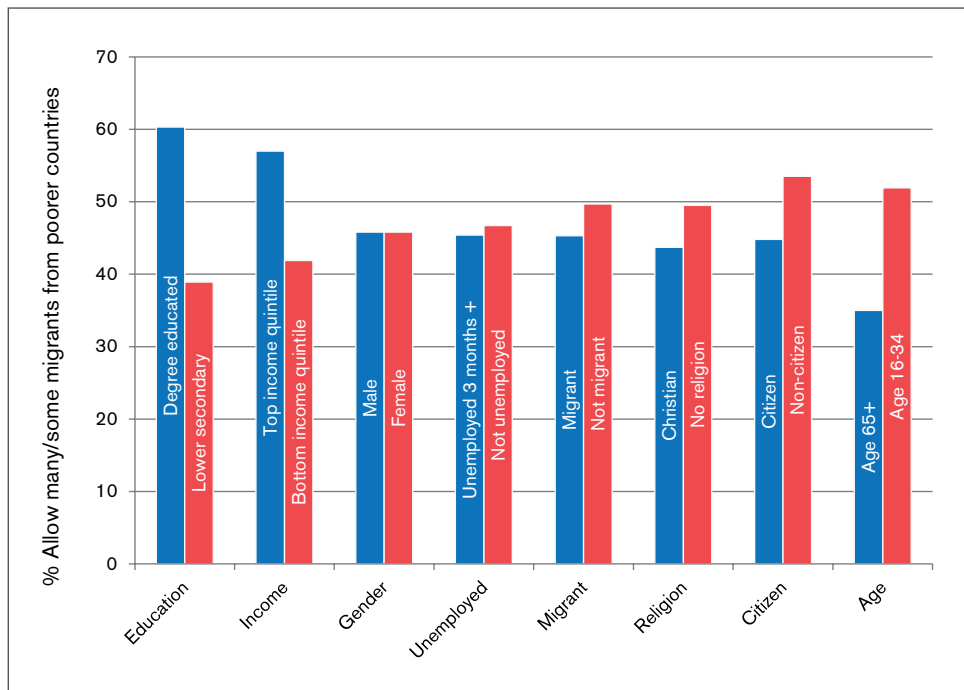
רוב האנשים הבאים לחיות כאן עובדים ומשלמים מסים. הם גם משתמשים בשירותי הבריאות והרווחה. האם, לדעתך, אנשים הבאים לחיות כאן לוקחים יותר ממה שהם משקיעים או משקיעים יותר ממה שהם לוקחים?

תרשים 4: תפיסות לגבי השפעות ההגירה על חיי התרבות, מקומות עבודה, מיסים ושירותים במדינה ב-2014 וב-2002

מקור: הסקר האירופי החברתי סבב 1, 2002, 7, 2014 (כל המדינות המשתתפות). ניתוח נתונים נעשה על כלל מדגם משיבי ה-ESS בכל המדינות המשתתפות. נעשה שימוש במשקולות מדגם ומשקולות אוכלוסייה. התוצאות אינן כוללות "לא יודע" או סירוב להשיב.

תרשים 5: הבדלים סוציו-דמוגרפיים בנכונות לאפשר להרבה או למעט מהגרים ממדינות עניות יותר מחוץ לאירופה לבוא לחיות במדינה.

מקור: הסקר האירופי החברתי סבב 7, 2014 (כל המדינות המשתתפות)

ניתוח נתונים נעשה על כלל מדגם משיבי ה-ESS בכל המדינות המשתתפות.

נעשה שימוש במשקולות מדגם ומשקולות אוכלוסייה. התוצאות אינן כוללות "לא יודע" או סירוב להשיב.

ככלכליים בשיח על ההגירה, הציבורים האירופים תופסים את ההשפעה על הפשע כהשפעה השלילית ביותר של ההגירה.

כפי שניתן לראות בתרשים 4, תפיסות לגבי השפעת ההגירה על פשע נוטות בכבדות לקצה השלילי. רוב ברור ב-2014 (60%) הרגיש שההגירה החמירה את בעיות הפשע. התפיסות היו גם די שליליות לגבי מיסים ושירותים. אלה שחשבו שהמהגרים נתנו יותר ממה שהם לקחו (26%) היו במיעוט לעומת אלה שחשבו שמהגרים לוקחים יותר (42%).

המשיבים בחרו את תשובותיהם מסולם מ-0 עד 10 כאשר 0 מציין נקודת מבט שלילית לגבי השפעת ההגירה ו-10 מציין נקודת מבט חיובית. ארבע שאלות אלה נשאלו בנוסח זהה גם בסבב הראשון וגם בסבב האחרון של ה-ESS ולכן נוכל לבחון את המגמות לאורך זמן.

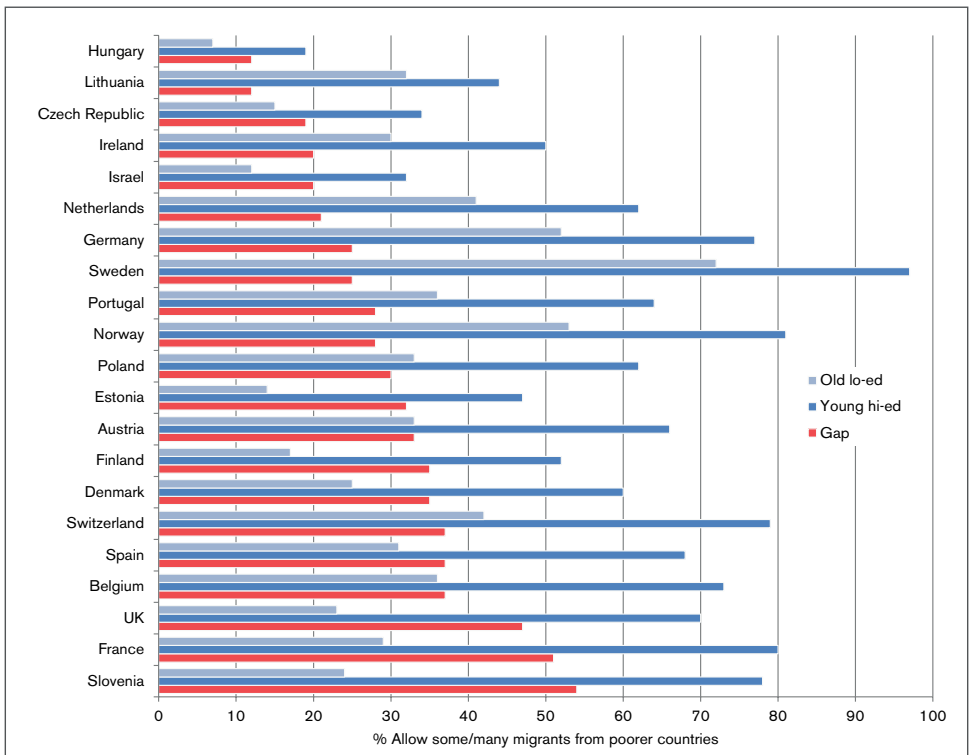
בתרשים 4 ניתן לראות את דפוס התשובות ואת השינוי לאורך זמן. כדי להקל על קריאת התרשים קיבצנו את התשובות לחמש קטגוריות, ירוק כהה מסמל את החיוביות ביותר, צהוב הוא ניטרלי ואדום את השליליות ביותר. באופן מעט מפתיע, בהתחשב בדומיננטיות של טיעונים

הדפוס הכללי של החששות לגבי השפעות ההגירה היו די דומות בקרב מדינות אירופה השונות. בכל 21 המדינות התפיסות היו שליליות ביותר לגבי פשע, והכי פחות שליליות לגבי השפעת ההגירה על חיי התרבות. אולם, במדינות מסוימות ההשפעה על מקומות עבודה נתפסה כגדולה יותר מההשפעה על השירותים. ניתן היה לראות זאת בפולין, פורטוגל וסלובניה, שבכולן ישנו שיעור גבוה של אבטלה. לעומת זאת, ספרד, שבה רמת האבטלה הגבוהה ביותר, התאימה לדפוס הכללי.

מצד שני, אנשים היו פחות שליליים לגבי השפעת המהגרים על מקומות עבודה והכי פחות שליליים לגבי ההשפעה התרבותית של ההגירה. זה מלמד שעניינים פרקטיים ומיידיים העוסקים בפשע ובלחץ על השירותים מעסיקים את הציבורים האירופיים באופן מיוחד.

לעומת זאת, תרשים 4 גם מראה שינוי ניכר לאורך זמן בכיוון חיובי עבור שלושה מתוך ארבעת הפרטים. רק בעניין ההשפעה התרבותית של ההגירה ניתן לראות שינוי קל בכיוון השלילי. לכן בעוד דאגות תרבותיות אינן הכי משמעותיות עבור הציבור, דאגות אלה כן הפכו קצת יותר שכיחות.

תרשים 6: פער אחוזי בין צעירים בעלי השכלה גבוהה ומבוגרים בעלי השכלה נמוכה בתמיכה לאפשר הגירה ממדינות עניות יותר מחוץ לאירופה

מקור: הסקר האירופי החברתי סבב 7, 2014. ניתוח נתונים נעשה על כלל מדגם משיבי ה-ESS במדינות המשתתפות. נעשה שימוש במשקולות מדגם לצורך הניתוח ברמת המדינה. התוצאות אינן כוללות "לא יודע" או סירוב להשיב.

מקורות לחילוקי הדעות בתוך בתוך המדינה

ציבורים אירופים בשום אופן אינם אחידים בעמדותיהם כלפי הגירה, וכבר ראינו בתרשים 3 שיתכן שישנה עליה בקיטוב הפנימי. מחקרים קודמים הראו שיש קשר הדוק בין עמדות כלפי הגירה וגיל, רמת השכלה ומצב כלכלי.^{xii}

הממצאים מסבב 7 של ה-ESS מאשרים זאת: תרשים 5 משווה את עמדותיהם של אנשים עם מאפיינים חברתיים ומצב חברתי: אנחנו מתמקדים בעמדותיהם כלפי הגירה ממדינות עניות יותר מחוץ לאירופה, אולם הדפוס מאוד דומה לעמדותיהם כלפי קבוצות אחרות.

תרשים 5 מראה שרמת הקיטוב הגבוהה ביותר הינה בין בעלי השכלה גבוהה (מסיימי תואר אקדמי) ובעלי השכלה נמוכה (בעלי השכלה תיכונית ומטה), כאשר הפער הינו 2.1 אחוזים. לאחר מכן בא הגיל, ובו ניתן לראות שלצעירים עמדה חיובית יותר כלפי הגירה מאשר למבוגרים יותר. לאחר גיל באה רמת ההכנסה, ובה הפער בין החמישון העליון והחמישון התחתון הינו 1.5 אחוזים.^{xiii}

הפער בין גברים ונשים, נוצרים ואנשים חסרי דת, ובין מהגרים ואלו שאינם מהגרים, הינם קטנים יחסית. לעומת זאת ישנו פער גדול למדי בין אזרחים לאלו שאינם אזרחים. יתכן שפער זה משקף את השקפתם הקוסמופוליטית יותר של אלו שאינם אזרחים.

יתכן שמנגנונים שונים עומדים מאחורי חתכים שונים של חלוקות חברתיות. אפשר להניח (אם כי לא ניתן להיות בטוחים) שהבדלים דוריים עומדים מאחורי פערי הגילאיים

הגדולים – מי שגדל במדינות מערביות לפני שנות ההגירה ההמונית הינם יותר שליליים מאלה שגדלו לאחרונה, שעבורם גיוון חברתי תמיד היה חלק מהויותם.

אפשר שחוויות מעצבות שונות, ולא הגיל עצמו, הן הגורם העיקרי לפערים הגילאיים האלה. לעומת זאת, יתכן שההבדלים בהשכלה ובהכנסה משקפים את האופן שבו בעלי השכלה נמוכה יותר ואלו בעלי הכנסה נמוכה יותר חשים איום תרבותי וכלכלי גבוה יותר בהתאמה.

עוצמת החלוקות החברתיות האלה שונה באופן משמעותי בין המדינות באירופה. כדי לבחון את החלוקות האלה אנו עורכים השוואה בין גדול הפער בין צעירים בעלי השכלה גבוהה מצד אחד ומבוגרים בעלי השכלה נמוכה מצד שני בתמיכתם במהגרים ממדינות עניות יותר מחוץ לאירופה. תרשים 6 מראה את ההבדלים האלה בין מדינות.^{xiii}

כפי שניתן לראות, שיעור הקיטוב משתנה באופן ניכר ממדינה למדינה. הפער עומד על כ-50 אחוזים בבריטניה ובצרפת, לדוגמא, לעומת 20 אחוזים או פחות בהונגריה, ליטא והרפובליקה הצ'כית. שיעור הקיטוב נוטה להיות הנמוך ביותר במדינות כמו הונגריה שהן, כפי שניתן לראות בתרשים 1, השליליות ביותר כלפי הגירה.

אלא שחלק מהמדינות שבאופן כללי חיוביות כלפי הגירה – כגון דנמרק ופינלנד – כן חלוקות למדי במונחים סוציו-אקונומיים. מכאן שלענייני הגירה יש את הפוטנציאל ליצר מחלוקות פוליטיות במדינות נורדיות כמו במדינות מערב אירופה כגון בריטניה וצרפת.

מסקנות

ניתן לראות גם קיטוב הולך וגדל בתוך החברות עצמן. מפתיעה במיוחד היתה העובדה ששיעור גדל של ציבורים אירופיים חשבו שאין לאפשר כלל למהגרים לבוא ממדינות עניות יותר מחוץ לאירופה, ובה בעת היתה עליה בשיעור האנשים שחשבו שיש לאפשר כניסה למהגרים רבים כאלה. אנחנו חושדים שקיטוב זה הפתיע את קובעי המדיניות ותרם לקושי בניהול הציפיות של ציבורים אירופיים.

יתכן גם שקובעי מדיניות יופתעו מהדגש של ציבורים אירופיים על ההשפעה השלילית של ההגירה על בעיות פשע ועל שירותים חברתיים. עיקר הדיון הציבורי התמקד בהשפעה הכלכלית הכוללת של ההגירה, אך אפשר שציבורים אירופיים מודאגים יותר מההשלכות המעשיות היומיומיות של ההגירה שמשפיעות על חיי היוסיום שלהם מאשר מעניינים גדולים יותר, שהם אולי יותר מרוחקים.

בהתאם למחקר קודם מהסבב הראשון של ה-ESS, נמצא שישנם הבדלים משמעותיים בין ציבורים אירופיים בעמדותיהם כלפי הגירה. לפיכך השאלה האם המדינה הפכה מקום טוב יותר או גרוע יותר לחיות בו כתוצאה מההגירה מגלה עמדה ניטרלית באופן כללי ב-2014, כמו ב-2002, עם פיצול בעיקר בין צפון ומערב אירופה מצד אחד לבין דרום ומזרח אירופה מצד שני, עם עמדות שליליות יותר של דרום ומזרח אירופה.

בעוד העמדות בחלק מהמדינות זו מעט בכיוון החיובי, הדפוס הכללי בעמדות הציבור הינו דפוס של יציבות. אולם יציבות כללית זאת מטשטשת כמה מגמות סותרות בעמדות כלפי קבוצות מהגרים מסוימות.

לדוגמא, ציבורים אירופיים הפכו מעט יותר חיוביים כלפי מהגרים מאותו גזע או אותה קבוצה אתנית כמו הרוב. אך באותו הזמן הם הפכו בבירור חיוביים פחות כלפי מהגרים ממדינות עניות יותר מחוץ לאירופה (שהיו מראש אחת מקבוצות המהגרים הפחות מועדפות).

ניתן לראות גם שינויים סותרים בתפיסת העלות והתועלת של ההגירה. בסך הכל ישנן תפיסות שליליות של ההשלכות של ההגירה על פשע ושירותים ציבוריים, אך על פי שחששות אלה התמתנו במידת מה בין 2002 ל-2014. יחד עם זאת, ההשפעה שנתפסת של ההגירה על חיי החברה של המדינה הפכה מעט יותר שלילית.

¹ להלן פירוט מקורות הנתונים:

ESS סבב 1: נתוני הסקר האירופי החברתי סבב 1 (2002). קובץ נתונים מהדורה 6.4. NSD – המרכז הנורווגי לנתוני מחקר, נורווגיה – ארכיון נתונים ומפיץ נתוני ESS עבור ESS ERIC.

ESS סבב 7: נתוני הסקר האירופי החברתי סבב 7 (2014). קובץ נתונים מהדורה 2.0. NSD – המרכז הנורווגי לנתוני מחקר, נורווגיה – ארכיון נתונים ומפיץ נתוני ESS עבור ESS ERIC.

² עבודת השדה ל-ESS סבב 7 התבצעה גם בלטיביה אך בשל עיכוב באיסוף והפקדת הנתונים, הנתונים הסופיים לא היו זמינים לתצאות אלה.

³ ראה www.europeansocialsurvey.org בשביל מידע נוסף הכולל פירוט המדינות המשתתפות, גודל המדגמים, שאלונים ושיעורי הענות. פרטים מלאים של השאלות שנשאלו ניתן למצוא להלן: בסקר האירופי החברתי, (2002). ESS סבב 1 שאלון מקור לונדון; מטה ESS ERIC, מרכז לסקרים חברתיים השוואתיים, אוניברסיטת סיטי, לונדון והסקר האירופי החברתי, (2014). ESS סבב 7 שאלון מקור לונדון; מטה ESS ERIC, מרכז לסקרים חברתיים השוואתיים, אוניברסיטת סיטי, לונדון.

⁴ אסטוניה וליטא לא השתתפו ב-ESS סבב 1: לכן אין נתונים השוואתיים עבור מדינות אלה.

⁵ ה-OECD מספק נתונים לגבי הגודל המשתנה של אוכלוסיות ילידי חוץ לאורך העשור מ-2003 עד 2013 (או עבור תקופות קצרות יותר עבור רבות ממדינות ה-ESS. רק בישראל היתה ירידה. היו עליות גדולות במיוחד של 20% או יותר באוסטריה, בלגיה, דנמרק, פינלנד, הונגריה, אירלנד, נורווגיה, סלובניה, ספרד, שבדיה, ובריטניה ועליות קטנות יותר בצרפת, גרמניה, הולנד, ושווייץ. ראה OECD, דוח ההגירה הבינלאומי 2015, נספח סטטיסטי, תרשים B4.

⁶ ניתוח נתונים נעשה על כלל מדגם משיבי ה-ESS. נעשה שימוש במשקולות לצורך הניתוח ברמת המדינה. נעשה שימוש במשקולות ואוכלוסייה עבור ניתוח הנתונים כדי לתת לכל המדינות את המשקל היחסי לגודל אוכלוסייתה. התוצאות אינן כוללות "לא יודע" או סירוב להשיב.

⁷ בהונגריה, אירלנד, ישראל וסלובניה השיינים בתוצאות הממוצעות בין ESS סבב 1 ל-ESS סבב 7 לא היו מובהקות ברמת ה-5%.

⁸ ראה לדוגמא Sides, John and Jack Citrin (2007) European opinion about immigration: the role of identities, interests and information. דעת קהל באירופה על הגירה: תפקידם של זהויות, אינטרסים ומידע. *British Journal of Political Science* 37: 477-504. Semyonov, Moshe, Rebeca Rajjman and Anastasia Gorodzeysky (2008) Foreigners' impact on European Societies: public views and perceptions in a cross-national comparative perspective. השפעתם של זרים על חברות באירופה: עמדות ותפיסות הציבור מנקודת מבט השוואתית בינלאומית. *International Journal of Comparative Sociology* 49: 5-29.

⁹ ראה לדוגמא Pettigrew, Thomas F. and Linda R. Tropp (2008) How does intergroup contact reduce prejudice? קיצע מגע בין קבוצות מפחית דעות קדומות? *European Journal of Social Psychology* 38:922-934. Schluter, Elmerand Ulrich Wagner (2008) Regional differences matter: examining the dual influence of the regional size of the immigrant population on derogation of immigrants in Europe. השפעתם של הבדלים איזוריים: בחינת ההשפעה הדואלית של גודל אוכלוסיית המהגרים האיזורית על הגבלות חוקיות על מהגרים באירופה. *International Journal of Comparative Sociology* 49: 153-173.

* כדי להקטין את הסולם לחמש קטגוריות צירפנו את 0, 1-2; 3-4; 6-7; 8, 9-10; ושמרנו על נקודת האמצע – 5 – כקטגוריה נפרדת.

^{xi} ראה לדוגמא Kunovich, Robert M. (2004) Social structural position and prejudice: an exploration of cross-national differences in regression slopes. *Social science research* 33: 20-44. עמדות ודעות קדומות מבניות חברתיות: בחינת ההבדלים בתוצאות הרגרסיה בין מדינות. Semyonov, Moshe, Rebeca Raijman and Anastasia Gorodzeisky (2008) Foreigners' impact on European Societies: public views and perceptions in a cross-national comparative perspective. *International Journal of Comparative Sociology* 49: 5-29. השפעתם של זרים על חברות באירופה: עמדות ותפיסות הציבור מנקודת מבט השוואתית בינלאומית.

^{xii} בנייתו רב משתנים, המאפשר לנו לזהות את ההשפעות הבלתי תלויות של מאפיינים סוציו-דמוגרפיים מסוימים תוך שמירה על מאפיינים אחרים קבועים, ההשפעה של גובה ההכנסה יורדת בחדות בעוד ההשפעה של השכלה וגיל נשארת ללא שינוי. יש לציין שישנו שיעור גבוה של אי-הענות לשאלת גובה ההכנסה של משק הבית ב-ESS (מעל 20% באוסטריה, ברפובליקה הצ'כית, בהונגריה, באירלנד, בישראל, בליטא, בפולין, בסלובניה ובספרד).

^{xiii} כדי לבנות את הקטגוריות עבור צעירים בעלי השכלה גבוהה ומבוגרים בעלי השכלה נמוכה אנו משתמשים באותן הגדרות כמו בתרשים 5, כלומר הצעירים מוגדרים כבני 34 ומטה והמבוגרים כבני 65 ומעלה. כבעלי השכלה גבוהה מוגדרים בוגרי אוניברסיטה ובעלי השכלה נמוכה מוגדרים בעלי השכלה תיכונית ומטה. המשתנה התלוי, כמו בתרשים 5, הינו האחו של אלה המסכימים לאפשר לרבים או חלק מהמהגרים לבוא ממדינות עניות יותר מוחוץ לאירופה. יש לציין שבכמה מדינות, כגון סלובניה, מספר המשיבים שהם צעירים המשכילים במדגם הוא קטן למדי ורווח הסמך יהיה בהתאם די גדול. אי לכך, יש להיזהר בהסקת מסקנות לגבי מדינות בודדות.

Dahlgren, G., & Whitehead, M. (1991). Policies and strategies to promote social equity in health. Stockholm: Institute for Futures Studies.

Eikemo, T.A., Bambra, C., Huijts, T. & Fitzgerald, R. (2016). The first pan-European sociological health inequalities survey of the general population: the European Social Survey rotating module on the social determinants of health. *European Sociological Review*, Advance Access online: doi: 10.1093/esr/jcw019.

Eikemo, T. A., Huisman, M., Bambra, C., & Kunst, A. E. (2008a). Health inequalities according to educational level in different welfare regimes: a comparison of 23 European countries. *Sociology of Health & Illness*, 30(4), 565-582.

Eikemo, T. A., Kunst, A. E., Judge, K., & Mackenbach, J. P. (2008b). Class-related health inequalities are not larger in the East: a comparison of four European regions using the new European socioeconomic classification. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 62(12), 1072-1078.

Huijts, T. (2011). Social ties and health in Europe. Individual associations, cross-national variations, and contextual explanations. Radboud University Nijmegen / ICS, Nijmegen.

Marmot, M. (2008). Closing the gap in a generation: health equity through action on the social determinants of health. Final Report of the Commission on Social Determinants of Health. Geneva: World Health Organisation Commission on Social Determinants of Health.

Van de Velde, S., Bracke, P., & Levecque, K. (2010). Gender differences in depression in 23 European countries. Cross-national variation in the gender gap in depression. *Social Science & Medicine*, 71, 35-313.

אודות ה-ESS

ה-ESS זכה למעמד קונסוציום תשתית מחקר אירופי (ERIC) בשנת 2013. במהלך סבב 7 ל-ESS הווי 1.4 מדינות חברות ו-2 מדינות משקיפות.

מדינות חברות:

אוסטריה, בלגיה, הרפובליקה הצ'כית, אסטוניה, צרפת, גרמניה, אירלנד, ליטא, הולנד, פולין, פורטוגל, סלובניה, שוודיה, בריטניה.

מדינות משקיפות:

נורווגיה ושווייץ.

משתתפים נוספים:

דנמרק, פינלנד, הונגריה, ישראל, לטביה וספרד.

קבוצות ייעוץ בינלאומיות לאספה הכללית של ה-ESS ERIC הם המועצה המייעצת המתודולוגית (the Methods Advisory Board (MAB), המועצה המייעצת המדעית (Scientific Advisory Board (SAB)), וועדת הכספים Finance ((SAB (Committee (FINCOM).

המטה של ה-ESS ERIC, שבו יושב המנהל (הורי פינצ'רלי), נמצא באוניברסיטת סטי בלונדון. צוות הליבה המדעי של ה-ESS ERIC כולל את מכון GESIS לימניץ למחקר חברתי (גרמניה), אוניברסיטת לובן (KU Leuven, בלגיה), המרכז הנורבגי לנתוני מחקר (NSD, נורווגיה), המכון ההולנדי למחקר חברתי (SCP, הולנד), אוניברסיטת פומפטן פברה (UPF, ספרד) ואוניברסיטת לובליאנה (UL, סלובניה).

פרום המתאמים משלב בתוכו את מחאמי ה-ESS (ESS NC) מטעם כל המדינות המשתתפות.

הסקר האירופי החברתי הינו קונסוציום תשתית מחקר אירופי (ESS ERIC) המספק נתונים זמינים באופן חופשי ממדינות שונות על עמדות הציבור והתנהגותם לאורך זמן.

ה-ESS הינו סקר אקדמי הנערך ברחבי אירופה משנת 2001. מערך הנתונים שלו כולל תוצאות של קרוב ל-350,000 ראיונות הנערכות כל שנתיים עם מדגמי חתך חדשים. הסקר בוחן את העמדות, התפיסות ודפוסי ההתנהגות של אוכלוסיות מגוונות ביותר מ-30 מדינות.

נושאי ה-ESS:

- נסיבות כלכליות
- נסיבות ביתיות
- עמדות לגבי רווחה
- אמון במשפט הפלילי
- ביטויים וחוויות של אפליית גיל (גילנות)
- אזרחות, מעורבות ודמוקרטיה
- הגירה
- משפחה, עבודה ורווחה
- מוסר כלכלי
- תכנון החיים
- אמון במוסדות
- מעורבות פוליטית
- ערכים סוציו-פוליטיים
- ערכים מוסריים וחברתיים
- הון חברתי
- הדרה חברתית
- זהות לאומית, אתנית ודתית
- רווחה בריאות וביטחון
- הרכב דמוגרפי
- חינוך ותעסוקה

גלו עוד אודות ה-ESS ERIC וגשו לנתונים שלו ב- www.europeansocialsurvey.org

גלו עוד אודות רמות רווחה אירופים באתר ESS הייעודי www.esswellbeingmatters.org

עקבו אחר ה-ESS בטוויטר @ESS_Survey

European Social Survey ERIC
City, University of London
Northampton Square
London EC1V 0HB
United Kingdom
Mai 2017
Design by Rapidity